

de sentit quasi idèntic: *pellucar*, *arrugar*, *corrugar*.

En italià bé podem dir que la forma és idèntica a la nostra, *pizzicare* (zz sordes), que significa el mateix i és de l'italià comú i dialectal de tots temps [princ. segle XIV, Guido da Pisa, Z. Bencivenni], i si no m'enganyo usat amb lleus variants en dialectes de totes les regions, fins al Sud.⁵ En el Nord tenim, p. ex., *patsiġġa*, pres. *patsiġġa*, en el Ticino O. (punt 51, suplement 'pizzicare, zwicken' al mapa *solleticare AIS 682*).

Però un notable tornaveu d'això, retruny encara molt més enllà, en diverses variants, en la llengua romanesa: allà hi ha en part *pișcă* 'pessigar' (Candrea-Hecht, *Rom.* xxxi, 314); però en el romanès del Nord i NO. les formes són quasi idèntiques a la catalano-italiana: *pișigă*, *pișigă* a la Crișana, Maramúres; i tota la Transilvania occidental (veg. l'*Atlas Ling. Rominiei*; i les observacions de Giuglè a Tudoră Sădeanu en *Rev. de Filol. Rom. și Germ.* vii, 138).

Avui en el domini castellà el mot té forma diferent, però també hi havia tingut forma idèntica a la catalana, *pecigar*; sens dubte modernament en castellà i portuguès la forma del mot s'ha alterat posteriorment, però el cast. *pellizcar* és una forma secundària i relativament moderna, que no apareix fins al S. xv, si bé ja tendeix a generalitzar-se en el xvi. Des de molt abans trobem formes més veïnes a la cat.-oc.-it.-roms., les quals es documenten des del S. XIII: avui encara es diu *pecigar* a tota la Montaña castellana (Alcalde del Río), Pas, Villacarriedo, S. P. del Romeral (Ga. Lomas); i devia prosseguir així en forma contínua a l'E. per les Bascongades, en la forma de fonètica arcaica que escau als manlleus fets pel basc al ll. vg. tardà: *pitxikada* «pellizo, pincement» a Biscaia (almenys a Orozko), *pitxika* «un poco (sólido)», fins al baix-narvarès de Roncesvall (Aldudes: Azkue).

Les formes *pelcigar* (*pelcigo*) o *pecilgar*, ja un poc alterades, són les que dominen a tota l'Edat Mitjana, des de Berceo (2.ª quart S. XIII). Així ho trobem, entre altres, en l'Arxipreste de Talavera, Gui. de Segòvia, Al. de Palencia i fins Nebrixa; i encara després reapareix, com a forma rústica, en Lope de Vega, i en judeoespanyol. Això recorda d'una banda la forma cat.-it. etc., i d'altra banda la predominant en portuguès i gallec, que és *veliscar* o *beliscar*.

Amb aquestes formes hispàniques alterades, desconeixent la història documentada i dialectològica del mot, hom aclucà els ulls a les de les altres llengües romàniques, i partint dels acostumats jocs de mans etimològics de Covarrubias, que combinava *pellizcar* amb el ll. PELLIS, es van desorientar els primers etimòlegs romanistes (Diez, M-Lübke), cercant una explicació llatina de la terminació merament moderna i castellana *-izar*. Continuen amb cent equilibris per aquesta via García de Diego i Moll.⁶ És evident que formacions com *PELLICICARE no es poden qualificar més que de repapieig morfològic i etimològic.

És clar que *pessigar* ni *pizzicare* ni *pitxikada* etc. no tenen res a veure amb PELLIS, i que la *v-* del gallego-portuguès *veliscar* suggereix alguna cosa encara més allunyada: el mot llatí que significava, ni més ni menys,

'pessigar', o sigui VELLICARE. Quintilià ens reporta els mots d'un nen, queixant-se d'un mestre de minyons que el pessigava: «puer --- a paedagogo se *vellicari* respondit» (*Institutiones Oratoriae* vi, i, 4). Mot conservat també en romànic: it. *vellicare* 'fer pessigolles', i amb sentit un poc modificat, però ja en els Pirineus: cat. occid. *esvellegar* 'esquinçar, estripar (la roba)' (BDC xxiii, 29). És indubtable que d'aquí ve el portuguès *veliscar*, per més que en la seva terminació hagi sofert la influència del mot expressiu *piczar*, contracció de l'it. *pizzicare*, que ja hem documentat en romanès, i que reapareix a bastants llocs. En el cast. modern *pellizcar*, l'encreuament és dels mateixos termes, sinó que més a fons i més complicat.

El tipus contracte *piczar*, en efecte, ha tingut força extensió, a part del romanès: *piškare* a l'Alt Aragó (BDC xxiv, 177; Elcock, *De quelques affinités*, p. 108), a Astúries *piczar* «pinzar, picar» («van *piczândome los artos*» 'els arços o esbarzers'), *piczaniu* «pellizo», «picazón» (Rato), ast. or. *piczñar* «pellizcar» (Vigón); i el DAut. diu que *piczar* és «voz del estilo vulgar», *repiczar* i *repizco* id. ibid., *repizco* en Quevedo, i a Albacete i molts llocs, *despiczar* «hacer añicos» en Quevedo. De Castella, Aragó o Bearn degué passar, des d'antic, al basc: *pixka bat* 'una mica' (*pixka bat ibiltzera* 'a pasearme un poco'), guip. *piska* 'una mica', sul., bnav. i lab. *puska* id. (Azkue; Uhlenbeck, *Vgl. Lautl. d. bk. Dial.*, pp. 22, 31).

Ara bé, pel que fa al català, no és que això ens hagi restat estrany, però sí que aviat va quedar reduït al nivell del llenguatge afectiu; en particular en la vella dita proverbial: «qui no arrisca, no *pisca*», que podríem glossar com 'qui no s'arrisca, no n'haurà pessic'; ja registrada per Carles Ros en els *AdagesR* de 1736 (p. 92), i figura en una *Farsa d'En Cornei* (c. 1581, gir.): «allà vaig --- i tot lo que puga n'isca, / que ja tinc ara comprès: / — Qui no s'arrisca, no n *pisca*» (NCL. lxxxviii, 89.284). En els crits pastorals: «Mustí, volta la morena --- Mustí, dalt, dalt, dalt, *pisca-laa...*», MrnVayreda (*Puny.* i. xxiv, 371 (285)). Una *piškéta* per 'una mica' propi de les comarques d'Alacant i Elx (sentit a quatre pobles, 1963); Gulsoy anota *repiscar* a la canal de Navarrés (*va repiscando* 'va millorant', Chella), i *espizcar* «desarrollar una enfermedad poco a poco» a Enguera.

Encara convé indicar que hi ha d'altres variants de la base expressiva PITSIK/PITSK- etc., en particular la representada pel fr. *pincer*,⁷ *pincement* 'pessigar', 'pessic', *pinces* 'pinces', angl. *pinch*. Variant amb *-n-* que no ha estat estranya a la Península: gallec *peniscar*, leon. i hisp-am. *peñiscar*, alabès *pencigo*; altrament ja bastarà ara remetre als articles PELLIZCAR i PINZAS del DCEC.

DERIV.: *Pessigaina* o *pessiganya* (cf. cast. *pizpirigana*, DCEC, 476b36ss.). *Pessigada*. *Pessigador*. *Pessigaire*. *Pessigament* (1391). *Pessigadet* 'ramellet arrencat': «accepti'm aquest *pessigadet* de gers, que semblen talment de coral», MrnVayreda (*Sang Nova* v, xv, 451). *Pessigant*. *Pessigoi*, eiv. *Pessigor*. *Pessigot*. *Pessiguet*. *Apessigar*. *Espessigar*. *Pissec*, derivat d'una